

В. Сухомлинський зазначав, що є дивовижним і незбагненим, як може педагог розраховувати на довіру, щирість, чистосердечність дитини, якщо вона не стала для нього улюбленою людиною [3].

Сьогодні все частіше навчально-виховний процес розглядається як організація взаємодії учня і вчителя. В умовах суб'єкт-суб'єктної взаємодії, збагачуючись спілкуванням зі світом почуттів і фантазії дитини, вчитель не може не розвиватися сам. І навпаки, тільки самовдосконалюючись він набуває здатність і право на управління процесом формування дитини.

Отже, навчання та виховання дітей у сучасному суспільстві реалізується в умовах політичного та економічного реформування, і тому потребує нових вимог до освіти. Успішна самореалізація особистості в період навчання і після його закінчення, її соціалізація в суспільстві, активна адаптація на ринку праці є найважливішими завданнями навчально-виховного процесу.

З позицій ідей гуманізації можна визначити такі пріоритети, як гуманітарна спрямованість, перевага суспільно державних інтересів, пріоритет екологічного, творчого, ціннісного.

Сучасний учитель – це виключно позитивно налаштована, енергійна людина з величезним потенціалом ентузіазму в роботі. Відповідальне ставлення до діяльності в такого вчителя гармонійно поєднується з вірою у здібності своїх учнів. Безумовно, позитивне ставлення до всіх учнів органічно виявляється у «ефективних учителів», що й генерує пізнавальний прогрес у дітей, а це, у свою чергу, слугує необхідним психологічним підкріпленням для педагога.

Література:

1. Г. Ковалев. Три парадигми в психології – три стратегії психологічного впливу / Г. Ковалев // Вопросы психологии. – 1987. – № 3. – С. 41-49.

2. Н. Мойсенюк. Педагогіка: Навчальний посібник / Н. Мойсенюк. – К., 2001. – 608 с.

3. В. Сухомлинський. Сто советов учителю / В. Сухомлинский. – К., 1988. – 195 с.

4. Т. Шибутани. Социальная психология: пер. с англ. / Т. Шибутани. – Ростов-н/Д., 2008. – 225 с.

СТРУКТУРА МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНФОРМАТИКИ ТА МОДЕЛЬ ЇЇ НАБУТТЯ

Сметаніна Л. С.

У статті розглянуті питання визначення сутності та структури методичної компетентності майбутніх учителів інформатики. Розроблено модель впливу на формування методичної компетентності майбутніх учителів інформатики.

Ключові слова: професійна компетентність, методична компетентність, вчителі інформатики, компоненти методичної компетентності, структура методичної компетентності.

СТРУКТУРА МЕТОДИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ИНФОРМАТИКИ И МОДЕЛЬ ЕЕ ПРИОБРЕТЕНИЯ

Сметанина Л. С.

В статье рассмотрены вопросы определения сущности и структуры методической компетентности будущих учителей информатики. Разработана модель влияния на формирование методической компетентности будущих учителей информатики.

***Ключевые слова:** профессиональная компетентность, методическая компетентность, учителя информатики, компоненты методической компетентности, структура методической компетентности.*

METODICAL COMPETENCE OF FUTURE TEACHERS OF INFORMATICS AND THE MODEL OF ITS ACQUISITION

Smetanina L. S.

The questions of determination of essence and structure of methodical competence of future teachers of informatics are considered in the article. The model of influence on forming of methodical competence of future teachers of informatics is developed.

***Key words:** professional competencies, methodical competence, teacher of information science, methodical competence components, methodical competence structure, activity approach, professionally important qualities*

Постановка проблеми. Вирішення проблем освіти починається з професійної підготовки педагогів. Саме від їхньої компетентності та якості праці залежить підготовка майбутніх фахівців усіх напрямів. Проведений аналіз Наказу Президента про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні, документів Уряду та Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України показав, що одним із пріоритетних шляхів реформування освітньої галузі є реалізація компетентнісного підходу як нової концепції освіти, що відображає сучасні зміни в суспільстві та зорієнтована на відтворення якостей особистості XXI століття. Орієнтація сучасної освіти на компетентного випускника навчального закладу, готового бути мобільним, здатним відшукати й використати необхідні знання у потрібний час, вимагає від педагога не тільки високого рівня професійних знань, умінь та навичок, які необхідно передати майбутньому фахівцеві, але й володіння сучасними ефективними методиками навчання та застосування нових інформаційних технологій у своїй діяльності. Необхідним компонентом професійної освіти сьогодні стає компетентний педагог, у зв'язку з цим постає *актуальне питання* визначення складових його компетентності.

Постановка завдання. *Метою статті* є з'ясування сутності поняття «методична компетентність», з'ясування її структури та побудова моделі формування методичної компетентності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема компетентнісного підходу набуває все більшої актуальності у психолого-педагогічній літературі сьогодення. Сучасні науковці вивчають компетентність майбутніх фахівців (С.О.Сисоєва, Н. В.Баловсяк, Л. Д. Зеленська, О. В. Касаткіна,

О. І. Кривошеєва, В. О. Назаренко, І. В. Букресва, О. В. Добудько, О. О. Голловко, Н. М. Мурована, Ю. В. Пінчук, В. І. Саюк, Л. Г. Собко, А. В. Шишко, Г. К. Селевко, А. В. Хуторської). Проте питання щодо професійної компетентності майбутніх учителів інформатики та її структури висвітлені недостатньо. *Невирішеною залишається проблема* чіткого визначення компонентів методичної компетентності майбутніх учителів інформатики та шляхів її формування.

Виклад основного матеріалу. Аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчив, що категоріальний апарат компетентного підходу включає два основних базових поняття: компетентність та компетенція, тому дослідження було спрямовано на визначенні сутності цих понять та їх співвідношенні. Аналіз першоджерел дозволив виявити відсутність у педагогіці загальноприйнятої дефініції цих термінів.

Професійна компетентність учителя інформатики розглядається нами як володіння людиною відповідною компетенцією, що включає його особистісне ставлення до неї і предмета діяльності.

Компетенції розглядаються нами як узагальнені способи дій, що забезпечують продуктивне виконання професійної діяльності.

Компетенції включають: знання і розуміння (теоретичні знання, здібність знати й розуміти); знання як діяти (практичне оперативне застосування знань до конкретних ситуацій); знання як бути (цінності, що є невід'ємною частиною сприймання життя з іншими в соціальному контексті).

Компетентність розглядається як сформована властивість особистості, тому під час підготовки у вищому педагогічному навчальному закладі можна лише «впливати» на набуття майбутніми фахівцями професійної компетентності; формувати можна лише її складові – компетенції. Компетенції – це результат освіти, що виявляється у готовності людини до розв'язування професійних задач. Таким чином, компетенції – це знання, вміння й досвід діяльності та емоційно-ціннісне ставлення до неї.

Компетентність визначається через здатність результативно діяти, ефективно розв'язувати проблему, застосовувати знання у нестандартній ситуації. Під компетентністю людини розуміємо спеціально структуровані набори знань, умінь, навичок і ставлень, що їх набувають у процесі навчання.

Професійну компетентність учителя сприймаємо як:

1). властивість особистості, що виявляється у здатності до педагогічної діяльності;

2). єдність теоретичної й практичної готовності педагога до здійснення педагогічної діяльності;

3). спроможність результативно діяти, ефективно розв'язувати стандартні та проблемні ситуації, що виникають у педагогічній діяльності.

Професійна компетентність учителя «тримається на трьох стовпах»: здатність, готовність та спроможність ефективно діяти, розв'язуючи завдання навчання, розвитку й виховання учнів.

Професійна компетентність розглядається як сукупність ключових, базових та спеціальних компетентностей; їх ми визначаємо як ієрархічні рівні-щаблі компетентності. Ці ієрархічні рівні-щаблі виявляються у всіх компонентах структури фахової компетентності вчителя: професійно-діяльнісному,

комунікативному і особистісному. Причому, ключовий рівень означених компетентностей необхідний людині будь-якого фаху для ефективного функціонування в оточуючому середовищі, базовий – учителям будь-якого предмета, а спеціальний – педагогам, що викладають певний предмет.

Характеризуючи професійно-діяльнісний компонент, зосереджуємо на змісті методичної компетентності вчителя інформатики, оскільки методична компетентність має яскраво виражений прикладний характер й поєднує систему спеціально-наукових, психолого-педагогічних, дидактико-методичних знань, умінь й особистого досвіду в їх застосуванні під час викладання інформатики.

Методична компетентність учителя інформатики розглядається нами як теоретична і практична готовність до проведення занять з інформатики за різними навчальними комплектами, що виявляється у сформованості системи дидактико-методичних знань і умінь з окремих розділів та тем курсу, окремих етапів навчання й досвіду їх застосування (дидактико-методичних компетентій), спроможність ефективно розв'язувати стандартні та проблемні методичні задачі.

Враховуючи наведений аналіз основних понять, було виокремлено *3 структурні компоненти* поняття «методична компетентність», а саме: мотиваційно-ціннісний компонент, когнітивний компонент, дієво-практичний.

До першого компонента було віднесено внутрішні властивості особистості та мотиваційні основи, які забезпечують особистісне засвоєння знань, умінь, навичок, та вміння використовувати набуті компетенції на практиці для ефективною методичної роботи, а саме:

- 1) .сформованість системно-алгоритмічного мислення;
- 2) .наявність індивідуальної творчості;
- 3) .націленість на саморефлексію;
- 4) .наявність услаєної професійної мотивації.

Когнітивний компонент методичної компетентності передбачає наявність необхідної бази засвоєних теоретичних знань для плідного використання їх у майбутній діяльності. Знань, пов'язаних не тільки з професійним напрямом майбутнього вчителя, а й теоретичних знань щодо засобів, методів та етапів їх ефективного викладання. До цього компонента ми відносимо:

- 1) . теоретичні знання з дисциплін природничо-наукового та професійного циклу;
- 2) . теоретичні знання технологій програмування та обробки інформації;
- 3) . теоретичні знання щодо роботи з технікою (технологічні);
- 4) . теоретичні знання з педагогіки та методики інформатики.

Дієво-практичний компонент методичної компетентності передбачає сформованість та відповідний практичний прояв методичної компетентності в певному, притаманному лише цьому фахівцеві, досвіді, вмінні використовувати отримані теоретичні знання на практиці. Вони проявляються у вміннях та навичках певної діяльності, сформованих на основі особистісних якостей фахівця. До цього віднесено такі компоненти, як: сформованість техніко – практичних умінь, сформованість алгоритмічної діяльності, наявність методичних умінь та спроможність їх реалізації, наявність досвіду професійної діяльності.

Виокремлена структура методичної компетентності майбутніх учителів інформатики дозволяє з'ясувати сутність цього поняття, але не надає відповідного апарату впливу на її набуття. Подальший аналіз науково-педагогічної науки дозволив побудувати модель формування методичної компетентності майбутніх учителів інформатики. У ній було виділено шість блоків: цільовий, технологічний, змістовий, блок оцінки, результативний та блок корекції.

Через те що, модель формування методичної компетентності сприймається нами не як схема складових поняття методичної компетентності майбутнього вчителя, та зв'язків між ними, а має чітко визначену спрямованість саме на набуття цієї компетентності, тобто являє собою чітку схему (правило, алгоритм) формування компетентності як процесу, то з упевненістю можна стверджувати, що розроблена модель має всі ознаки та функціональне навантаження, яке притаманне педагогічній технології, тому необхідно враховувати наукові правила її побудови.

Слово «технологія» у перекладі з грецької означає мистецтво, майстерність, уміння впливати на предмет у будь-якій діяльності, де техніка – це шляхи, засоби та дії, які допомагають влучно, швидко, раціонально досягати наміченої мети. Отже, технологія – це деяка логіка виробничих процесів, що забезпечує виготовлення деякої продукції заданих параметрів. Технологія, як виробничий процес, складається із системи взаємопов'язаних елементів: ціль – зміст – дії та операції – результат.

Будь-яка педагогічна технологія повинна відповідати основним критеріям технологічності:

- концептуальності – базуватися на певній ідеологічній концепції;
- системності – цілісність, наявність логіки процесу, взаємозв'язку частин;
- керованості – можливість діагностики досягнення цілей, планування процесу навчання;
- ефективності – технологія повинна вибиратись відповідно до результатів і отриманих затрат, досягнення певного стандарту навчання;
- відтворюваності – можливості застосування в інших однотипних навчальних закладах іншими суб'єктами.

Таким чином, технологія передбачає порядок, правила, норми, заборони, ланцюги операцій, етапи реалізації. Високі освітні, культурні та дозвільні технології у сучасному суспільстві сприяють вирішенню як соціально-економічних, так і морально-етичних проблем взаємодії та відносин людей. Будь-який вид соціальної діяльності піддається технологізації (за С. Б. Бегалієвою).

Аналіз структури педагогічної технології у психолого-педагогічній літературі дозволив виділити такі основні компоненти:

- концептуальний, який відображає «ідеологію» проектування і впровадження педагогічної технології; опору на певну наукову концепцію, систему ідей, які служать теоретичним обґрунтуванням цієї технології;
- змістовий, який відображає мету (загальну і конкретні цілі), зміст навчального матеріалу;
- процесуальний, відображає методи і форми навчання, виховання, розвитку студентів; методи і форми педагогічної діяльності викладача; діяльність

викладача з управління навчально-виховним процесом; тобто власне технологічний процес;

- діагностувальний, який передбачає оцінку якості навчального процесу, діяльності викладача і діяльності студентів, діагностику одержаних результатів, їх співвідношення з поставленою метою і завданням;

- корегувальний, який передбачає методи і форми педагогічної діяльності викладача у випадку, коли одержаний результат не збігається з поставленою метою.

Саме такі основні компоненти було виділено і в моделі формування методичної компетентності майбутніх учителів інформатики, тобто вона має певну мету, містить педагогічні умови і передбачає правила, норми, заборони, ланцюги операцій та етапи їх упровадження у практику, з відповідним контролем, корекцією та заделегіть зумовленим результатом.

Цільовий блок (концептуальний компонент, або педагогічний задум) розробленої моделі складається зі стратегічного завдання, що висувається перед вищою школою (формування професійної компетентності в майбутнього фахівця), а також конкретної мети побудованої моделі – формування методичної компетентності майбутнього вчителя інформатики.

Змістовий блок моделі представляє уточнену структуру методичної компетентності.

Технологічний блок моделі передбачає засоби її формування та середовище, в якому ці засоби використовують. У якості засобів і методів формування методичної компетентності було виділено: інформаційні технології, контекстне навчання, проблемне навчання, інтерактивне навчання, інтегративне навчання, технології проектування (метод проектів), метод відкритих програм.

Середовище, в якому формування методичної компетентності відбувається найбільш ефективно, складають педагогічні умови. Було виокремлено такі:

- розробка компетентнісно-зорієнтованої програми курсу;
- проектування викладачем навчального процесу проблемного характеру;
- використання методів навчання, що моделюють зміст діяльності вчителя;

- проектування навчальної діяльності студентів як поетапної самостійної роботи, спрямованої на розв'язування проблемних ситуацій в умовах групового діалогічного спілкування за участю викладача;

- особистісне включення студента в навчальну діяльність.

Розроблена модель передбачає блок оцінки, який дозволяє виявити рівень сформованості методичної компетентності. Розрізняємо три рівні: продуктивний (творчий), частково-продуктивний, репродуктивний. Виходячи з отриманого результату – сформованості певного рівня методичної компетентності, в разі незадовільного результату проводиться блок корекції, який виявляє недоліки та викликає необхідність повторного проходження технологічного блоку.

Наочно розроблена модель впливу на формування методичної компетентності майбутніх учителів інформатики представлена на рисунку 1.

Експериментальна перевірка моделі формування методичної компетентності майбутніх учителів інформатики відбувається у рамках наукової робо-

ти кафедри прикладної математики та інформатики Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. Вона була реалізована таким чином. Уточненні й затвердженні навчальні програми курсів на компетентнісній основі, засобом яких відбувається вплив на формування методичної компетентності майбутніх учителів інформатики. Аналіз звітів роботи за уточненими програмами курсів дозволить проаналізувати динаміку формування компонентів методичної компетентності на різних етапах навчання майбутніх учителів інформатики.

Висновки. Аналізуючи досвід та висновки експериментальної роботи, дійшли таких висновків.

Усі компоненти, які були виокремлені під час експериментальної роботи як такі, що входять до складу методичної компетентності майбутнього вчителя інформатики, є результатом систематизації отриманих знань студента за кількома курсами та отриманням певного досвіду з їх використання на практиці. З цього випливає, що когнітивний компонент методичної компетентності формується здебільшого на 1-3 курсах навчання під час ознайомлення з дисциплінами професійного профілю. Із введенням курсу «методики інформатики» (3 курс) в майбутніх учителів інформатики починають формуватися мотиваційно-ціннісний компонент та дієво-практичний. Найбільш яскраво формування дієво-практичного компонента методичної компетентності можна простежити під час проходження студентами педагогічної практики.

Сформованість рівнів методичної компетентності майбутніх учителів інформатики під час проведення експериментальної перевірки моделі формування методичної компетентності майбутніх учителів інформатики проводилась з використанням бази тестових питань та критеріями оцінки, розробленими викладачами відповідних дисциплін.

Перспективи подальших досліджень. Аналізуючи перший етап експериментальної роботи, подальші розвідки дослідження вбачаємо в удосконаленні моделі формування методичної компетентності майбутніх учителів інформатики.

Література

1. Отрошко Т.В. Модель технічної компетентності майбутніх вчителів інформатики [Електронний ресурс] / Т. В. Отрошко // Режим доступу library.uira.kharkov.ua/library/Left_menu/Zbirnuk/24-25/Отрошко.doc
2. Богданова І. М. Методика діагностики і формування професійної усталеності майбутніх учителів: навч. посібник / І. М. Богданова, З. Н. Кур'янд – О. : ПДПУ ім. К. Д. Ушинського, 1993. – 242 с. – (Учбовий посібник).
3. Хуторской А. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования / А. Хуторский // Народное образование. – 2003. – №2. – С. 59-68.
4. Кобильник Т. П. Компетентісний підхід при вивченні «математичної інформатики» у педагогічному університеті [Електронний ресурс] / Т. П. Кобильник // Інформаційні технології і засоби навчання. Електронне фахово електронне видання. – Режим доступу до журналу : <http://nbuv.gov.ua/e-journals/ITZN/em2/content/07ktpupa.html>.

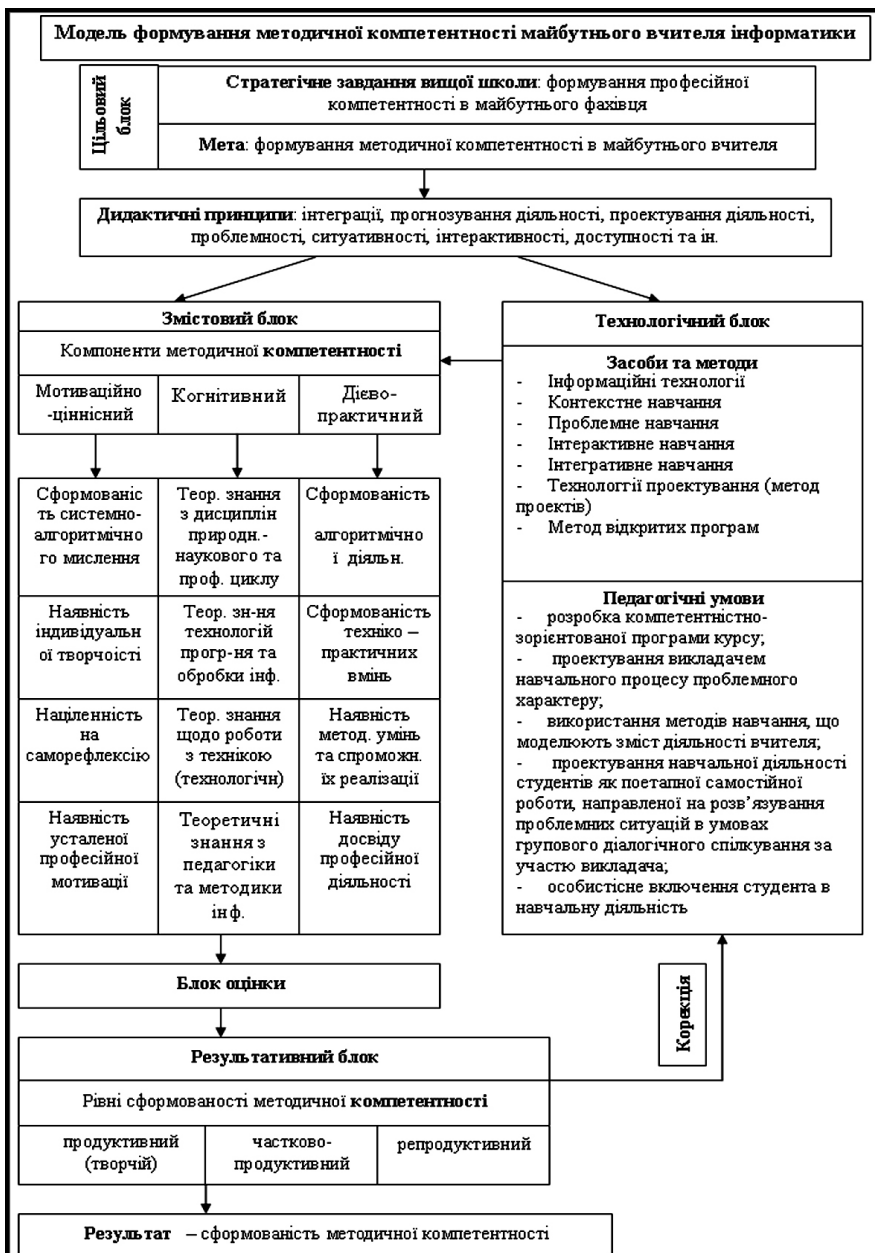

Рис 1. Модель формування методичної компетентності майбутнього вчителя інформатики